

THE FEATURES OF MEDIA TEXT EDITING

Reka Suba, Assoc. Prof., PhD, Sapientia University of Tîrgu Mureş

Abstract: The most important feature of the texts transmitted by different media is that they are edited texts, they emerge from a previous editing activity. This means that such texts are far more prepared and preplanned than texts belonging to non-mediated, interpersonal communication.

Our corpus is based on the monitoring of Hungarian audio-visual media programmes, a research carried out between 2010-2012 in the Hungarian media from Romania.

Keywords: news, intonation, accent, placement of prominent elements, text editing.

Punctul nostru de plecare este că, situația de bază a comunicării – în cazul textelor scrise și redactate anterior lecturii lor în fața microfoanelor – nu reflectă o relație comunicativă între canalele de radio sau televiziune și auditoriu/spectatori, ci una de tip informativ, iar rolul personajelor-cheie îi revine prezentatorilor și crainicilor acestor instituții mass-media.

Contrar altor persoane prezente în mass-media (specialiști în meteorologie, reprezentanți ai diferitelor grupuri de specialiști, cercetători, persoane intervievate, politicieni etc.), prezentatorii de știri radiofonice și televizate, precum și crainicii de televiziune reprezintă instituția respectivă însăși, într-un mod total impersonal. Ei citesc știri și comunicate, materiale impersonale și instituționale, transmiterea cărora cade în responsabilitatea instituțiilor de radio și televiziune și pentru care își asumă răspunderea chiar aceste instituții însăși.

Dacă luăm în considerare toate acestea, precum și prescripțiile standardului stilistic (aliniat la normele lingvistice mass-media) cu privire la specificitățile cauzate de situația de comunicare ale știrilor și comunicatelor (Eöry 1992), pare a fi chiar firesc faptul că – după cum ne arată sonoritatea textelor informative, analizate de-a lungul anilor precedenți – în privința timbrului vocal se poate observa o strâmtorare generală, o nivelare și modulare a vocii, atât în cazul prezentatorilor de sex masculin, cât și ale prezentatoarelor, ritmica și tempo-ul vorbirii se caracterizează printr-un echilibru creat artificial, iar articulația în multe cazuri a devenit mult mai grijulie, cu riscul hiperarticulării.

Trebuie să ținem cont, însă și de faptul că în anumite cazuri lipsurile și neajunsurile privind intonația și inflexiunile sau alte elemente constitutive ale transducerii vocale, provin din natura textelor sau din greșelile de redactare a acestor texte.

Deoarece ”actul lingvistic” al prezentatorului-lector – datorită situației date – este condiționat multiplu¹, el nu poate recurge la altceva, decât să redea cât mai exact și cât mai

¹ „Crainicul nu ”vorbește”, ci citește; lecturează un text pe care-l primește în forma sa finală, condiționat de posibilitățile textului pentru a fi citit cu voce tare. În caz contrar, adică dacă citește mai ”frumos” decât cere textul, devine artificial și nestilat. – Așadar, referitor la (...) problemele lecturării, acestea sunt consecințe firești ale situației de comunicare: reflectă constrângerea dată de textul scris și redactat anterior și lectura sa cu voce tare” – conchide renumitul lingvist Deme László, unul dintre promotorii unei lungi serii de cercetări lingvistice asupra limbajului radiodifuziunii din Ungaria (Deme 1976: 57).

adekvat acel text care nu ține cont de acei factori care sunt determinați de situația de bază a comunicării în contextul dat, fiind imprecis și inadecvat (Deme 1976).

Aceste aspecte duc la problema sonorizării sau imposibilitatea sonorizării textelor.

În cazul în care facem o încercare de analiză a acesteia pe texte concrete, din diferite emisiuni informative, se poate vedea clar că lectura frazelor mult prea încărcate și încordate din punct de vedere sintactic, dictate de stilul publicistic, într-adevăr nu este un lucru ușor de realizat, deoarece cuprinderea și interpretarea unei astfel de fraze în totalitatea sa, precum și a rolului său în textul întreg, în anumite cazuri, se poate realiza numai după multiple recitiri. Așadar, prezentatorului îi revine un rol destul de greu dacă vrea să o reproducă în mod corespunzător, ca pe un întreg unitar și totodată interconectat cu restul textului. Fragmentele însă numai în funcție de întreaga frază, iar frazele, la rândul lor, numai în funcție de textul întreg își capătă valoare parțială, sesizabilă, încastrate și încorporate în aceste unități mai mari.

La baza acestor cercetări stau datele monitorizărilor efectuate la Facultatea de Științe Tehnice și Umaniste, Universitatea Sapiientia, Tîrgu-Mureș, în intervalul 2010-2012, cu privire la limbajului audiovizual maghiar din România. Exemplele referitoare la caracteristicile de redactare a textelor și structura propozițiilor, prezentate mai jos, însă, provin din seria datelor ultimei monitorizări, din anul 2012, precum și din datele colectate individual în intervalul 17-20 august 2014.

Totodată trebuie precizat că cercetarea de față, vizează exclusiv limbajul emisiunilor informative (știri și retrospective culturale), și numai exemplificăm greșelile, neconcordanțele sau soluțiile lingvistice mai puțin reușite, neținând cont de totalitatea acestor fenomene sau de textele informative și modalitățile de transmitere vocală corecte, adecvate din toate punctele de vedere, mult mai numeroase decât greșelile.

Prezentăm câteva exemple caracteristice pentru structurarea lingvistică a textelor informative audio și audiovizuale, alese în mod aleatoriu.

În textul radiofonic de mai jos, pentru semnalarea închiderii unor tranșe sonore (tipar intonațional descendent) înaintea unei pauze, am folosit semnul ↓, iar pentru accentul lexical sau sintagmatic sublinierea:

Nem támogatja Orbán Viktor az Erdélyi Magyar Néppárt részvételét a romániai elnökválasztáson, ↓ olyannyira, hogy nem hajlandó fogadni a párt államfőjelöltjét ↓ - értesült az Új Magyar Szó. A portál szerint a találkozót a miniszterelnökkel Szilágyi Zsolt ↓ amúgy Tőkés László európai parlamenti képviselő irodavezetője kérte. A Romániai Magyar Demokrata Szövetséghez közel álló lap megjegyzi, hogy múlt héten a Fidesz elnöke fogadta az RMDSZ államfőjelöltjét, Kelemen Hunor szövetségi elnököt, és sok sikert kívánt neki a választásokra. A találkozó után a portál azt írta, ↓ tudomásuk szerint a miniszterelnök nem ért egyet az EMNP jelöltállításával, ↓ és nemtetszését közölte is a néppárt vezetőivel. Toró T. Tibor pártelnök akkor ezt cáfolta. A Transindex úgy értesült, ↓ Orbán Viktor még forrásmegvonással is megfenyegette a pártot arra az esetre, ha az EMNP mégis jelöltet állít az államfőválasztáson.

(Radio România București, Emisiunea maghiară, Știri, 19 august 2014, 15:00)

După cum se poate observa și din marcaje, intonația nu reflectă întotdeauna structura sintactică ierarhică, această structură prea încărcată pe alocuri îndemnând prezentatorul știrilor la intonații descendente repetitive, utilizate în mod mecanic și cu un efect derutant pentru ascultători. În cazul reproducerii vocale nici nu se poate cuprinde întotdeauna aceste structuri arborescente, mult prea lungi pentru a putea fi incluse într-o singură tranșă sonoră, de aceea a devenit un fenomen tot mai des întâlnit fragmentarea lor forțată prin intonație, ceea ce, însă, micșorează șansele de receptare corectă a acestor texte.

În cazul fragmentului următor: „*Toró T. Tibor pártelnök akkor ezt cáfolta. A Transindex úgy értesült, ↓ Orbán Viktor még forrásmegvonással is megfenyegette a pártot...*” tocmai din cauzele enumerate mai sus nu se poate decide dacă platforma informațională electronică Transindex are informații despre dezmințirea redată anterior, sau despre amenințarea prezentată în continuare.

Se poate observa și din marcaje cât de des se produc accentuări greșite sau chiar inversate, ceea ce bulversează sensul enunțului. De exemplu:

„...*a találkozót a miniszterelnökkel Szilágyi Zsolt ↓ amúgy Tőkés László európai parlamenti képviselő irodavezetője kérte.*” – datorită deplasării accentului, cuvântul „irodavezető” va fi purtător de accent primar, deși în acest context ar trebui accentuată persoana despre a cărei angajat este vorba, exprimat gramatical printr-un atribut genitival.

Aceste caracteristici, dintre care am și exemplificat unele, au ca și consecință reducerea gamei acustice, inversarea succesiunii elementelor importante, cu mare valoare informațională în enunț, slăbirea sau chiar destrămarea structurii sintactice și parasintactice, ducând la reducerea informativității textului sau chiar la schimbarea totală a sensului.

Alte exemple referitoare la obiceiurile de formulare și redactare confuză:

A roncsautó-program megszüntetését szorgalmazza a gépjárműgyártók és -forgalmazók egyesülete, az APIA. Közleményükben azzal érvelnek, hogy 51 százalékkal csökkent az autópark megújítását célzó program iránt érdeklődők aránya. A szervezet szerint a kormánynak más ösztönzőket kell találnia, ↓ például támogathatná az elektromos vagy a hibrid autók vásárlását. A gyártók és a forgalmazók egyúttal sürgetik a kormányt, hogy lépjen fel a feketézés visszaszorítása érdekében. Mivel ez szintén visszafogja az új autók piacát.

(Radio România București, Emisiunea maghiară, Știri, 19 august 2014, 15:00)

A visszavonulást is szóba hozta Ferenc pápa a dél-koreai útjáról hazatérve. A 77 éves katolikus egyházfő úgy vélekedett, elődje, Joseph Ratzinger, azaz XVI. Benedek példája nem a kivételek közé tartozik, ↓ amennyiben ő maga is úgy érzi, hogy egészségügyi okokból nem tudja ellátni a feladatát, akkor szintén visszavonul majd. Így már akár három pápa is élhetne a Vatikánban, ↓ lévén hogy Ratzinger is ott tölti immár nyugdíjas éveit. Ferenc azonban egyelőre fáradhatatlannak tűnik. Most újabb tabukat döntöget azzal, hogy boldoggá szeretné avatni a salvadori Oscar Romero érseket. A katolikus egyház eddig távol tartotta magát Romerótól, akit 1980-ban a szószéken, a mise után gyilkoltak meg jobboldali milicisták. A boldoggá avatásról korábban hallani sem akart az egyház, mondván, a politika és a vallás nem fér össze.

(Radio România București, Emisiunea maghiară, Știri, 19 august 2014, 15:00)

Textul de mai sus în același timp – privind stilul lingvistic al textului – conține și o expresie mult prea colocvială, în cazul conducătorului suprem al bisericii catolice chiar vulgară: „*Most újabb tabukat döntöget...*”, după care în mod familial este anunțat doar cu ”Ferenc”: „*Ferenc azonban egyelőre fíradhatatlannak tűnik.*”

Toate acestea sunt greșeli contestabile, deoarece, textele informative radiofonice și televizate de obicei sunt destul de ponderate din punct de vedere stilistic, pot fi considerate neutre sau chiar șterse, însă, dat fiind conținutul lor informativ, documentativ sau politic, acest lucru este de la sine înțeles și firesc. Redactorii acestor texte se feresc în general de utilizarea acelor straturi lingvistice care nu se includ în standardul lingvistic și stilistic mass-media (terminologia științifică, limbajele specializate, limbajul politic, precum și expresiile vulgare, familiale sau prea colocviale), de folosirea expresiilor în vogă în viața publică, a elementelor străine ușor înlocuibile, a expresiilor și conversiunilor prea complicate.

În cazul încorporării unor astfel de elemente-șablon, autorul textului poate să se și rătăcească:

„*A katolikus egyház eddig távol tartotta magát Romerótól, akit 1980-ban a szószéken, a mise után gyilkoltak meg jobboldali milicisták.*” – aici expresia metaforică „távol tartja magát valakitől vagy valamitől” nu poate fi asociat cu arhiepiscopul ucis acum treizeci de ani, despre care se face referire doar cu numele de familie – contrar regulilor de politețe din limba maghiară.

Exemple pentru conversiuni și expresii redundante, nepotrivite, reiterări neglijente, precum și pentru structuri neobișnuite în maghiară, cu proveniență din limba română:

„*Három fő prioritást határoz meg...*” – prioritate principală - structură redundantă, pleonasm (Radio Gaga, 16 oct. 2012, Știri, 7:00)

„*...utalt ki a biciklisáv megépítésének céljából*” – structură analitică în loc de cea sintetică, corect: megépítésére

(Radio Gaga, 26 oct. 2012, Știri, 10:00)

„*...az nehezítette meg a problémák idejekorán történő felismerését...*” – expresii nepotrivite, structură prea încărcată

(Radio Paprika, 15 oct. 2012, Știri, 10:00)

„*...sikeresen szerepeltek a nyári tesztvizsgán...*” – compoziție analitică, corect: sikeresen vizsgáztak

(Radio Paprika, 15 oct. 2012, Știri, 12:00)

„*...az utolsó helyezett Keresztvár megverése elvártnak mondható.*” – influență străină, construcție nespecifică limbii maghiare

(Radio Paprika, 16 oct. 2012, SportȘtiri, 14:00)

„*...különböző érdekbeli összeférhetlenségi helyzetben vannak...*” – structură neobișnuită, relații sintagmatice inexplicabile

(Radio Paprika, 22 oct. 2012, Știri, 10:00)

„*Csökkenhetne a mezőgazdasági támogatás kerete...*” – solecism

(TVR1, 22 oct. 2012, Emisiunea maghiară)

„*Az intézkedés illeszkedik a Román Államvasutak bevételnövelő intézkedéseinek sorába.*” – repetare neglijentă

(Radio Paprika, 22 oct. 2012, Știri, 13:00)

„Holott egy titkosszolgálatnak, hát nem biztos, hogy negatív véleménnyel kellene vélekedniünk róla...” – structură repetitivă, cu o intercalație prea colocvială

(TVR1, 22 oct. 2012, Emisiunea maghiară)

„ha valamelyik válogatott mindkét találkozáson felül tudna kerekedni a másikon, annak tárva nyílna a továbbjutás kapuja...” – corect: tárva-nyitva állna

(Radio Cluj, 16 oct. 2012, Știri: Napóra, 17:00)

„...ötgólos verességgel mutatkozott be...” – corect: ”ötgólos vereséggel zárta első meccsét”, sintagmă cu sens opus

(Radio Paprika, 16 oct. 2012, Știri, 10:00)

„...a 2012-re előirányozott költségvetési tétel elégtelennek bizonyult.” – corect: nem bizonyult elégségesnek; expresia poate fi un calc lingvistic, provenind din cuvântul „insuficient” din limba română

(Radio Paprika, 18 oct. 2012, Știri, 8:00)

„A döntőház szerepét ez ügyben a képviselőház tölti be...” - döntőház – citit împreună, expresie nepotrivită; corect: döntő fórum; calc lingvistic, tradus din sintagma „camera decizional” din limba română

(Radio Gaga, 16 oct. 2012, Știri, 16:00)

„...ügymond kereskedelmi értékű drogot foglaltak le...”- corect: úgynevezett; înlocuirea lexicală poate fi un efect al limbii române (corespondentul din limba română: așa-numite droguri comerciale)

(Radio Gaga, 16 oct. 2012, Știri, 16:00)

„Visszaállt a közlekedés a normális ütembe...” – calc lingvistic din: „circulația a reintrat în ritmul normal” din limba română

(Radio Gaga, 15 oct. 2012, Știri, 17:00)

„13 munkahely betöltéséhez felsőfokú végzettség szükséges.” –în acest caz, nu este necesar pasivul, de recomandat ar fi: felsőfokú végzettség szükséges; folosirea pasivului poate fi explicat prin forma verbală „se necesita” din limba română

(Radio Cluj, 8 noi. 2012, Știri: Napóra, 17:00)

Redarea sonoră a unui text redactat anterior, ar trebui să aibă la bază o lectură atentă, concentrată pe sensul global al textului și pe structura sa textuală și sintactică, deoarece intonația și accentele lexicale și sintactice se află în strânsă legătură cu conexiunile între elementele sintactice și cele macrotextuale, precum și cu valoarea informativă a diferitelor componente semantice. Iar la nivelul propoziției, cea mai importantă sarcină ar fi analiza conținutului, delimitarea elementelor redundante și entropice, alegerea fragmentelor importante și de accentuat, precum și prestabilirea accentelor relative. Pentru determinarea acestora poate fi de mare ajutor și o analiză lingvistică formală, adică analiza elementelor lingvistice, a formelor și a structurilor gramaticale (Elekfi-Wacha 2003: 59).

Exemple pentru rolul delimitant al accentului și intonației:

„Tízmillió euró kártérítést követel. Az Arad-Temesvár autópálya építője.” – intonația descendentă separă propoziția - într-un mod nejustificat - în două părți independente, formate din două propoziții eliptice

(Radio Tîrgu-Mureș, 19 oct. 2012, Știri, 17:00)

„*Nem bővült az autópálya. Egyetlen kilométerrel sem.*” – este o singură propoziție, nu ar trebui separat prin intonație descendentă și pauză

(Radio Tîrgu-Mureș, 17 oct. 2012, Știri, 14:00)

„*Az eredeti, júniusban egyeztetett elképzelés szerint a felekegymás tájékoztatására, forródrótot hoztak volna létre.*” – topica neadecvată, lipsa accentului lexical (datorită citirii împreună a celor două cuvinte, și formând un cuvânt compus inexistent în limba maghiară) și intonația ascendentă la sfârșit periclitează sensul întregului enunț

(Sepsi Rádió, 23 oct. 2012, Știri, 7:00)

Exemple pentru lipsa accentului lexical:

„*Utolsó szakaszához érkezett a kovásznai sípályabővítése.*” - sípálya bővítése
(Sepsi Rádió, 2012. okt. 19., Știri, 13:00)

„*Az országban nyolcközösségi alapítvány működik.*” – lipsa accentului lexical cauzează contopirea elementelor lexicale.

(Sepsi Rádió, 2012. okt. 19., Știri, 13:00)

În decursul vorbirii, interlocutorul aliniază într-o asemenea ordine propozițiile formulate, cum intenționează să exprime propriile sale idei și concepții. Într-o propoziție însă, succesiunea cuvintelor, sintagmelor, tranșelor sintactice și a subordonativelor este determinată de reguli gramaticale și de cele legate de topică. Elementele minimale ale acestei succesiuni pot fi atât cuvintele, cât și sintagmele, grupurile de cuvinte, segmenti sintactici, în cazul cărora elementele lor constitutive au o topică fixă, schimbarea topicii se poate realiza numai între aceste entități mai mari. Iar ordinea acestor segmenti este în strânsă legătură cu evidențierea anumitor componente (în cazul în care dorim sau trebuie să accentuăm ceva).

Pe lângă accentul sintactic și cel de segment, intonație și ritmul vorbirii, un mijloc de bază pentru evidențiere este topica și ordinea segmentelor mai mari (Elekfi-Wacha 2003: 53).

Exemple pentru topică incorectă și accentuări inadecvate:

„*Határozottan egy új atomerőmű megépítése ellen foglaltak állást a litvánok.*” – Propoziție accentuată în mod nejustificat. Cu schimbarea topicii redevine neutră: *A litvánok határozottan állást foglaltak egy új atomerőmű megépítése ellen.*

(Radio Tîrgu-Mureș, 15 oct. 2012, Știri, 12:00)

„*Az iráni fizetőeszköz értékvesztése elsősorban a perzsa állam nukleáris programja miatt megszigorított, nyugati szankciók, valamint a kormány hibás intézkedéseinek számlájára írható.*” – din cauza accentului sintactic greșit, sensul propoziției devine opacă

(Sepsi Rádió, 2012. okt. 25., Știri, 11:00)

„*Bezárja kapuit Szlovénia helsinki nagykövetsége a takarékosági intézkedések jegyében.*” – în primul rând: propoziție accentuată, deși ca propoziție neutră ar reflecta mai bine conținutul informativ; în al doilea rând, nu corespunde structurii globale sintagma „intézkedések jegyében”

(Sepsi Rádió, 16 oct. 2012, Știri, 15:00)

„Arra a kérdésre, hogy kivel hajlandóak szövetséget kötni, Ungureanu azt válaszolta, hogy még nem határozták ezt meg.” – accent lexical dublu, cu accent sintactic; în mod corect: Arra a kérdésre, hogy kivel hajlandóak szövetséget kötni, Ungureanu azt válaszolta, hogy még nem határozták meg.

(Radio Paprika, 25 oct. 2012, Știri, 16:00)

„Kiderült, Románia inkább kitett a természet erőinek, mint a szomszédos Magyarország...” – participiu în funcție de predicat nominal – o structură forțată, datorită căreia participiul devine accentuat în mod nejustificat

(Sepsi Rádió, 16 oct. 2012, Știri, 10:00)

„A szemináriumon azokat a lépéseket dolgozzák fel, amelyeket a tűzoltóknak meg kell tenniük természeti katasztrófák esetén. Az elméleti áttekintő után gyakorlati képzésre is kerül sor a szeminárium keretében. Ennek során a múzeumnál szimulálnak tüzesetet.” – compoziție greoaie, influența limbii române; probleme de topică („kerül sor”, deși topica neutră ar fi mai indicată), calculi lingvistice, plural folosit incorect („természeti katasztrófák”), reiterări („szeminárium”)

(Radio Gaga, 17 oct. 2012, Știri, 6:00)

Unele dintre aceste fenomene, în mare parte, sunt cauzate de contradicția dintre textul scris și cel sonor, contradicție care poate fi înlăturată de redactori, autori ai textelor, prin rescrierea acestor mesaje informative după regulile și secvențialitatea textului rostit, deoarece textul transmis prin mijloace tehnice, trebuie să fie perceptibil și inteligibil imediat ce a fost transmis, fără ca auditoriul să fie nevoit să regândească cele auzite – în detrimentul celor ce urmează.

Redactorii trebuie să țină cont de reciprocitatea specifică dintre forma textuală și cea sonoră, dar fiindcă textul este compus din propoziții și fraze, numai atunci poate funcționa ca o totalitate, dacă fiecare element constitutiv se înglobează într-o unitate superioară, atât din punct de vedere acustic, cât și informativ. Exprimat printr-o comparație luată din textologie: elementele autonome din punct de vedere structural, se întrepătrund ca verigile de lanț și împreună formează textul final, ca pe un lanț întreg.

Bibliografie:

Balázs Géza: *Magyar nyelvkultúra az ezredfordulón*. A-Z Kiadó, Budapest, 1998.

Balázs Géza: A média nyelvi normája. In: *Magyar Nyelvőr*, 124. évf. 1. szám, 2000. január-március, pp. 5-24.

Balázs Géza: *Médianorma. A nyilvános megszólalás esztétikája*. Magyar Rádió, Budapest, 2000.

Balázs Géza: Sajtónyelv – médianyelv – médianorma. In: H. Varga Gyula (szerk.): *Kommunikáció és nyelvhasználat*. Acta Academiae Paedagogicae Agriensis, Nova Series

- Tom. XXXI. Sectio Scientiarum Economicarum et socialium. Eszterházy Károly Főiskola Tudományos Közleményei, Eger, 2004., pp. 44-55.
- Balázs Géza: A rádiók kiejtési normája. In: Zimányi Árpád (szerk.): II. Egri Kiejtési Konferencia, Acta Academiae Paedagogicae Agriensis, Nova Series Tom. XXXIII. Sectio Linguistica Hungarica. EKF Líceum Kiadó, Eger, 2006. pp. 46-55.
- Békési Imre: Szövegszerkezeti alapvizsgálatok. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1982.
- Cserés Miklós – Deme László: *A rádióban elhangzó beszédről*. Tömegkommunikációs kutatóközpont, Budapest, 1976.
- Deme László: *Mondatszerkezeti sajátosságok gyakorisági vizsgálata*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1971.
- Deme László: Egy vidéki rádióstúdió nyelvi arculatáról. In: Emlékkönyv Szathmári István hetvenedik születésnapjára, ELTE BTK, Mai Magyar Nyelvi Tanszék, Budapest, 1995., pp. 104-111.
- Elekfi László-Wacha Imre: Az értelmes beszéd hangzása. Szemimpex Kiadó, Budapest, 2003.
- Eöry Vilma: Nyelvi norma – stílusnorma. In: Kemény Gábor (szerk.): *Normatudat – nyelvi norma*, a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete, Budapest, 1992., pp. 31-40.
- Fábián Pál: A pécsi rádió nyelvhasználatáról. In: Emlékkönyv Szathmári István hetvenedik születésnapjára, ELTE BTK, Mai Magyar Nyelvi Tanszék, Budapest, 1995., pp. 133-137.
- Kemény Gábor (szerk.): *Normatudat – nyelvi norma*. MTA Nyelvtudományi Intézete, Budapest, 1992.
- Péntek János: A nyelv ritkuló légköre. Szociolingvisztikai dolgozatok. Komp-Press Kiadó, Korunk Baráti Társaság, Kolozsvár, 2001.
- Péntek János: Eltérő szerkezetek kiegyenlítődése nyelvi kontaktusban. In: Borbély Anna (szerk.): *Nyelvek és kultúrák érintkezése a Kárpát-medencében*. A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete, Budapest, 2000, pp. 165-172.
- Péntek János: Gondolatok a magyar nyelv mai helyzetéről. Magyar Nyelv, 1998, 43-49.
- Szende Tamás: *A beszédfolyamat alaptényezői*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1976.
- Tolcsvay Nagy Gábor: A mai magyar nyelv normarendszerének egy jelentős változásáról az „ifjúsági nyelv” kapcsán. Nyr. 112., 1988, pp. 398-405.
- Wacha Imre: *Szöveg és hangzása: cikkek, tanulmányok a beszédről*. Magyar Rádió Rt., Budapest, 1999.
- Studiul monitorizării limbii maghiare în programele audiovizuale din România, 2011, 2012
<http://www.cna.ro/Studiul-monitorizarii-limbii.html>, www.sapientia.ro